

KS. HENRYK HOLUBARS — KS. STANISŁAW BISTA

PRÓBA PRZYSTOSOWANIA PROGRAMU KATECHEZY PARAFIALNEJ DO WYMOGÓW KATECHEZY POSOBOROWEJ

I. ODNOWA KATECHEZY

Odnowa współczesnej katechezy sięga swoimi korzeniami drugiej połowy XIX w. Zapoczątkowany wówczas ruch katechetyczny położył nacisk na doskonalenie strony dydaktycznej i pedagogicznej katechezy, przy czym główną rolę na tym polu odegrała tzw. metoda monachijska i wiedeńska. Z ruchem tym łączono daleko idące nadzieje trwałego odrodzenia religijnego. Skoro jednak nie dał on spodziewanych wyników, zrozumiano, że dla osiągnięcia renesansu życia religijnego nie wystarczy najlepsza nawet metoda użyta w katechizacji. Ważniejsza bowiem od metody jest sama treść przekazu, która musi z konieczności odpowiadać zamierzonemu celowi. Refleksja ta stała się źródłem odnowy katechezy w duchu kerygmatycznym.

Pionierzy odnowy współczesnej katechezy nie zrezygnowali bynajmniej z dotychczasowych osiągnięć metodycznych. Zakładali oni natomiast, że katecheza nie może być li tylko przedstawieniem „katechumenom” kwintesencji czysto przedmiotowej wiedzy religijnej i teologicznej, czyli tzw. „nauką religii”. Katecheza winna natomiast być przede wszystkim spotkaniem ze „słowem łaski”, tzn. z radosnym posłaniem zbawczym, zapoczątkowanym przez Chrystusa i stale na nowo aktualizowanym przez Niego w ludzkiej duszy. To właśnie „słowo łaski” wywołuje do oddźwięku zbawczego, tj. do pełnego zaangażowania się człowieka w Boga i w proponowane przez Niego wartości. Istotą więc katechezy kerygmatycznej ma być stałe uobecnienie zbawczego działania Chrystusa poprzez „słowo łaski” i doprowadzenie przez to „słowo” do wydarzenia zbawczego, czyli do zbawczego spotkania z Bogiem w Chrystusie.

Z istoty katechezy kerygmatycznej wypływają jej podstawowe idee przewodnie, jakimi są:

1. chrystocentryzm i teocentryzm uwidaczniający się w nawiązaniu za pośrednictwem Chrystusa łączności z Bogiem jako źródłem zbawienia;

2. misterium paschalne Chrystusa, znajdujące swój oddźwięk w każdym nawróceniu lub związaniu się z Bogiem, ponieważ w nich zachodzi zawsze obumieranie grzechowi i zmartwychwstanie do nowego życia w Bogu, do czego właśnie powinna prowadzić z istoty swej każda katecheza;

3. idea dziecięctwa Bożego, bazującego na podstawowym fakcie egzystencji chrześcijańskiej, jakim jest indywidualne, osobiste posiadanie łaski uświęcającej przez wyznawcę Chrystusa;

4. idea królestwa Bożego uwypuklająca aspekt społeczny dziecięctwa Bożego w relacji do rzeczywistości doczesnej i wiecznej pielgrzymującego Ludu Bożego.

Realizacja podstawowych idei katechezy kerygmatycznej wymaga przedstawienia całokształtu „słowa łaski”, tzn. przekazu zbawczego, w ujęciu:

1. biblijnym, uobecniającym podstawowe wydarzenia zbawcze;
2. personalistycznym, zakładającym nawiązanie osobowego kontaktu z Bogiem przez zapoznanie się z prawdą objawioną;

3. pneumatycznym, ukazującym Chrystusa aktualnie obecnego i działającego jako „prawda”, „życie” i „droga” (por. J 14, 6);

4. zbawczo-pedagogicznym, podającym aktualizację podstawowych wydarzeń zbawczych w aspekcie indywidualnego i społecznego życia wyznawców Chrystusa, ukazanego w szerokim kontekście doczesności i wieczności.¹

Założenia katechezy kerygmatycznej domagają się przemyślenia na nowo układu programu katechizacji i znalezienia dla niego nowej idei przewodniej. Dotychczasowy bowiem program posiadał układ charakteryzujący się trzema cechami. Był on mianowicie:

1. sukcesywny — dla każdego szczebla nauczania (klasy) przypadają po kolei odmienne „przedmioty nauki religii”;

2. równoległy — w każdy roku szkolnym występują na poszczególnych szczeblach nauczania odpowiednie „przedmioty nauki religii”;

3. cykliczny — „przedmiot nauki religii” na danym szczeblu nauczania tworzy zamkniętą w sobie całość bez wyraźnego powiązania z resztą „przedmiotów nauki religii” z innych klas.

Zamiast powyższego tradycyjnego układu programu katechizacji założenia katechezy kerygmatycznej sugerują inny układ, a mianowicie:

1. synchronistyczny;

2. syntetyczny;

3. koncentryczny.

Synchronistyczny program katechizacji polega na tym, że na każdym szczeblu nauczania — odpowiednio do rozwoju intelektualnego i psychicznego „katechumenów” i w nawiązaniu do posiadanego przez nich poziomu życia i wiedzy religijnej — traktuje łącznie całość tzw. „przedmiotów” katechizacji, przy czym jeden z tych „przedmiotów” względnie specyficzny cel duszpasterski, np. przygotowanie do sakramentu pokuty, nadają programowi danej klasy główny akcent pojęty jako ośrodek koncentracji dla reszty „przedmiotów”. W konsekwencji w każdej poszczególniej katechezie znajdują swoje zastosowanie dzieje biblijne, dogmatyka, etyka, a nawet historia Kościoła w orga-

¹ Główne założenia katechezy kerygmatycznej znajdują coraz pełniejsze zastosowanie w różnych nowszych opracowaniach katechizmowych. Por. dla przykładu: *Catéchisme à l'usage des diocèses de France*, Tours 1938; *Katholischer Katechismus der Bistümer Deutschlands*, Freiburg i. B. 1955; *Katechizm religii katolickiej*, t. 1—2, Poznań-Warszawa-Lublin 1968.

nicznym powiązaniu ze sobą przy równoczesnym odpowiednim rozszerzeniu i pogłębieniu tego kompleksowego ujęcia z uwagi na odmienny dla różnych lat katechizacji przedmiot koncentracji — w jednym roku może to być np. Stary Testament, w drugim Nowy Testament, w innym Skład Apostolski. Wynika stąd, że dotychczasowe ściśle określone „przedmioty nauczania” pełnią jedynie rolę ósrodków koncentracji zbawczo-pedagogicznej, czyli posiadają charakter aspektów. Dzięki takiemu ujęciu program katechizacji jest równocześnie syntetyczny, ponieważ następuje w nim synteza różnych „przedmiotów” katechizacji jako elementów składowych wchodzących w skład każdej katechezy, a zarazem i koncentryczny, gdyż każdy nowy rok katechizacji jest niejako rozszerzeniem i „całościowym” pogłębieniem wypracowanej w czasie poprzednich lat katechizacji „całości”.

Zachodzi pytanie, czy dla nowego układu programu katechizacji postulowanego przez wymogi katechezy kerygmatycznej możnaby znaleźć jakieś węzłowe punkty, czyli wyznaczniki programu, które — przy zachowaniu przynajmniej w zasadniczych zarysach dotychczasowego materiału katechizacyjnego dla dzieci i młodzieży w wieku pedagogicznym — pozwoliłyby na wprowadzenie w każdym roku odmienne, ale jednak z rozwojem życia religijnego silniej związane i bardziej zbawczo-pedagogiczne przeprowadzenie samej katechezy parafialnej. Takimi centralnymi punktami, wokoło których dałoby się uszeregować program katechizacji, są „sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego”.²

II. ZNACZENIE SAKRAMENTÓW WTAJEMNICZENIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO DLA UKŁADU PROGRAMU KATECHEZY PARAFIALNEJ

Sakramentami inicjacji chrześcijańskiej nazywa się te sakramenty, które zapoczątkowują względnie umacniają życie chrześcijańskie w zasadniczy sposób, a nie tylko pod pewnym aspektem z uwagi na występujące specyficzne okoliczności lub potrzeby. Stąd do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej zalicza się chrzest, bierzmowanie i eucharystię. Chrzest bowiem jest inicjacją egzystencjalną i funkcjonalną życia chrześcijańskiego; bierzmowanie natomiast inicjacją dojrzałości życia chrześcijańskiego; eucharystia zaś inicjacją świadomego pielęgnowania i celowego rozwoju życia chrześcijańskiego przez utrzymanie łączności z Chrystusem — Ofiarą i Pokarmem.

W okresie starożytności chrześcijańskiej sakramentów inicjacyjnych udzielano przede wszystkim dorosłym w łączności z liturgią wielkanocną, w czasie której otrzymywali oni kolejno chrzest, bierzmowanie i eucharystię. Taki stan rzeczy był wynikiem mentalności wczesnochrześcijańskiej, która nie uznawała sakramentalizmu, tj. świadomego lub nieświadomego zatrzymywania się na fakcie przyjęcia sakramentu, ale pod-

² Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinitus*, n. 14 (*Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*. Tekst łacińsko-polski, Poznań 1968, 695 — w dalszym ciągu artykułu będzie stosowany skrót: SWD). Por. również *Dekret o posłudze i życiu kapłanów. Presbyterorum ordinis*, n. 2 (tamże, 757).

kreślała mocno skuteczność życiową sakramentu, wskazując na jej zależność od wyprzedzającej fakt przyjęcia sakramentu świadomej wiary. Dlatego też katecheza pierwszych wieków chrześcijaństwa była głównie katechezą przygotowującą na przyjęcie sakramentów inicjacyjnych, będąc tym samym katechezą wprowadzającą w całokształt problematyki religijno-moralnej życia chrześcijańskiego i zabezpieczającą jego dalszy prawidłowy rozwój. Wynika stąd, że sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego stanowiły fundament, a zarazem centralne punkty wczesnochrześcijańskiej katechizacji.

Z biegiem wieków nastąpiły daleko idące zmiany w praktyce udzielania sakramentów inicjacyjnych. Pomijając ze względu na charakter niniejszego artykułu szczegóły rozwoju historycznego tych zmian, wystarczy powiedzieć, że obecnie w Kościele Katolickim — poza Kościołami Wschodnimi oraz niektórymi terenami w Hiszpanii, Ameryce Łacińskiej i na Filipinach — zasadniczo udziela się chrztu niemowlętom, eucharystii dzieciom w wieku rozeznania, a bierzmowania również dzieciom po dopuszczeniu ich do pełnego udziału w eucharystii. Nastąpiła zatem potrójna zmiana w stosunku do praktyki udzielania sakramentów inicjacyjnych w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, a mianowicie odnośnie do wieku wymaganego dla ich przyjęcia, kolejności ich udzielania i oderwania ich szafarstwa od liturgii paschalnej.

Zmiana praktyki udzielania sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego pociągnęła za sobą daleko idące konsekwencje. Sakramenty te przestały bowiem być podstawą i wyznacznikami programu katechizacji, na skutek czego cała katecheza utraciła swoją pierwotną z nimi łączność. Ten właśnie fakt spowodował stopniowe obumarcie katechezy jako żywego przekazu prawdy objawionej ukierunkowanego wprost do nawiązania zbawczego kontaktu człowieka z Bogiem oraz przekształcenie się katechezy w przekaz zespołu wiadomości z zakresu religii i moralności chrześcijańskiej, czyli w tzw. „naukę religii”. Dlatego powrót do katechezy pojętej jako spotkanie ze „słowem łaski”, tj. do katechezy kerygmatycznej, wydaje się równocześnie postulować powrót do dawnego silnego powiązania katechizacji z sakramentami inicjacyjnymi i przywrócenie im roli węzłowych punktów całego jej programu. Rozwiązanie tego problemu byłoby w zasadzie możliwe na dwóch płaszczyznach: albo przez mechaniczne naśladownictwo wczesnochrześcijańskiej praktyki udzielania sakramentów inicjacyjnych; albo przez odpowiednią modyfikację obecnej praktyki. Pierwsze rozwiązanie jest niemożliwe z uwagi na zmienione warunki życia i działania Kościoła. Drugie natomiast wydaje się być nie tylko możliwe, ale nawet konieczne ze względu na cele, jakie stawia sobie współczesna katecheza kerygmatyczna.

Konieczność modyfikacji praktyki udzielania sakramentów inicjacji chrześcijańskiej wynika z analizy życia chrześcijańskiego w świetle prawdy objawionej. Chrześcijaństwo jest bowiem nowym życiem nie tylko od strony funkcjonalnej, uwidaczniającym się w zmianie trybu postępowania, ale jest nowym życiem przede wszystkim od strony egzystencjalnej, która tworzy podstawę pierwszej. Stąd chrześcijanin jest równocześnie dzieckiem ludzkim i dzieckiem Bożym, przy czym nie są to dwie rzeczywistości istniejące obok siebie, ale w harmonijnym zespoleczeniu jed-

nej osoby ludzkiej. Pomiedzy tymi dwiema rzeczywistościami, tj. życiem przyrodzonym i nadprzyrodzonym, istnieje wprawdzie różnica zasadnicza co do ich istoty, niemniej zachodzi między nimi również pewne podobieństwo. To podobieństwo ma swoje źródło w tym, że Chrystus „biologię życia Bożego” w człowieku upodobił do biologii przyrodzonej życia ludzkiego i przystosował do niej w prawach zapoczątkowania, rozwoju i odnowy. W tym miejscu trzeba się zastrzec — aby uniknąć nieporozumień — przed sprowadzeniem całego zagadnienia do biologizmu w rozumieniu organologicznym. Biologia przyrodzona bowiem jest przyrodnicza i jej prawa, zasady oraz siły rozwoju są biologicznie zdeterminowane. W „nadprzyrodzonej biologii objawionej” prawa, zasady oraz siły rozwoju są jedynie w pewnej mierze analogiczne do tamtych, ponieważ przyczynowo, skutkowo i okolicznościowo zależą od świadomego i dobrowolnego działania tak Boga, jak i człowieka. Nie są więc zdeterminowane — są po prostu same w sobie „nadprzyrodzono-biologiczne” (*opus operatum*); w odniesieniu natomiast do człowieka, do jego stosunku do Boga, są jak najbardziej personalistyczne (*opus operantis*).

Pogląd zakładający podobieństwo między rozwojem życia przyrodzonego i nadprzyrodzonego w człowieku ma swoje uzasadnienie w używaniu przez Chrystusa takich wyrazów jak: „życie” (por. J 10, 10), „zrodzenie” (por. J 3, 3—8), „pokarm” (por. J 6, 55—58), „obumieranie” (por. J 12, 24—25), „oczyszczenie” (por. J 15, 1—2) itp. nie jako środków ogładości, lecz jako określeń zawierających i uzmysławiających konkretne rzeczywistości nadprzyrodzone. Dlatego można powiedzieć, że podobnie jak życie przyrodzone rozpoczyna się jawnie od chwili urodzenia i dla swego podtrzymania oraz rozwoju wymaga trwałego odżywiania i oczyszczania, a przez okres dorastania dochodzi do pełnej dojrzałości, tak też życie nadprzyrodzone posiada swój własny, niemniej analogiczny rytm rozwojowy. Bierze ono przecież swój początek w chrzcie, jest podtrzymywane, rozwija się i oczyszcza dzięki eucharystii, a dojrzewa poprzez bierzmowanie.

Przedstawiony pogląd jest również potwierdzeniem ogólnej zasady sformułowanej przez teologię dogmatyczną: „*laska nie znosi natury, lecz opiera się na niej i uszlachetnia ją*”, tym razem w zastosowaniu do harmonijnej równoległości rozwoju obydwóch formacji życia ludzkiego — naturalnej i nadnaturalnej. Chrzest bowiem dający dziecięstwo Boże — życie Boże w zawiązku — wystarcza jako element nadprzyrodzonej formacji chrześcijańskiej na lata dziecięce z ich ograniczoną świadomością, samodzielnością i odpowiedzialnością. Bierzmowanie natomiast jako sakrament mocy i dojrzałości chrześcijańskiej staje się potrzebny z chwilą, gdy człowiek w swoim ludzkim rozwoju przestaje być dzieckiem i przekształca się z wolna w dorosłego o pełnej świadomości, własnej inicjatywie i odpowiedzialności. Podobnie jak w zakresie życia przyrodzonego dziecięstwo musi się rozwinąć w dojrzałość, aby sprostać zadaniom, jakie życie stawia ludziom dojrzałym, tak też dziecięstwo Boże musi się rozwinąć w dojrzałość w Bogu, aby wtedy, gdy się już jest człowiekiem dorosłym, być w dziedzinie życia nadprzyrodzonego nie tylko „dzieckiem Bożym”, ale dojrzałym chrześcijaninem. Nowa bowiem sytuacja życiowa człowieka dorosłego ze swoimi problemami wymaga głębszego od chrztu wszczęcia w Chrystusa, aby życie dojrzałego pod względem

wieku chrześcijanina przepoić wszechstronnie Bogiem. Stąd człowiek ochrzczony, który z własnej winy zaniedbuje przyjęcia sakramentu bierzmowania, naraża na szwank swoje zbawienie, ponieważ — mając jako dorosły kwalifikacje ludzkie do pełni życia ziemskiego, nie posiada odpowiednich kwalifikacji nadprzyrodzonych do należytego „przebóstwienia” tego życia. Żywotność zaś obydwóch sakramentów, tj. chrztu i bierzmowania, zabezpiecza eucharystia, gdyż jest równocześnie pokarmem i oczyszczeniem nadprzyrodzonym. Dlatego inicjacja eucharystyczna jest konieczna z chwilą osiągnięcia przez dziecko wieku rozeznania, czyli u progu świadomego życia.

Z analizy egzystencji chrześcijańskiej wynikają następujące postulaty odnośnie do praktyki udzielania sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego:

1. chrzest powinien być nadal udzielany w wieku niemowlęcym;
2. inicjację eucharystyczną trzeba zapoczątkować:
 - a. nie przed wiekiem rozeznania — życie eucharystyczne nie polega przecież na bezdusznym przyjmowaniu Chrystusa, ale na świadomym współofiarowaniu się Bogu Ojcu z Chrystusem w ofierze Mszy św., tzn. na zaangażowaniu się, czego owocem jest najpierw Komunia św., czyli łączność i wspólnota uświęcająca oraz wzmacniająca z Chrystusem i przez Niego z Ludem Bożym, a następnie dzięki temu życie „po Bożemu” jako wykonanie ofiary złożonej z Chrystusem i realizowanej przy Jego pomocy;
 - b. dopiero z wiekiem rozeznania — wtedy właśnie następuje powolne świadome wrastanie w życie i w działanie społeczności ludzkiej, a więc i we wspólnotę Ludu Bożego, której pierwszoplanowym wyrazem jest uczestnictwo w eucharystii;
 - c. koniecznie z wiekiem rozeznania — wówczas bowiem zaczyna się zagrożenie życia Bożego w człowieku, czyli mniej więcej w szóstym roku życia przed rozpoczęciem szkoły podstawowej.
3. do bierzmowania jako do sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej należy dopuścić dopiero młodzież w okresie dojrzewania, tj. w naszych obecnych warunkach polskich najlepiej pod koniec nauki w szkole podstawowej, tj. około piętnastego roku życia — za taką praktyką przemawiają raczej psychologiczne i pedagogiczne, mianowicie wejście młodego człowieka w okres intensywnego dojrzewania psychofizycznego wraz z całą jego złożoną problematyką, jak rozwój myślenia syntetyzującego, tworzenie własnego światopoglądu i postaw moralnych, wzrastająca dążność do samodzielności i odpowiedzialności za własne decyzje itp.

Pozostaje do rozpatrzenia sprawa możliwości modyfikacji obecnej praktyki udzielania sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego w świecie obowiązujących przepisów prawa kościelnego. Trudność bowiem wyłania się na odcinku sakramentu bierzmowania, który dotąd jest udzielany dzieciom i młodzieży na przestrzeni od dziesiątego do piętnastego mniej więcej roku życia w ramach wizytacji pasterskiej biskupa w poszczególnych parafiach. Skoro jednak sakrament ten miałby być udzielany młodym katolikom w wieku dojrzewania, czyli jak już zaznaczono około piętnastego roku życia, byłoby rzeczą konieczną, aby mogli oni przystąpić do niego w tym właśnie okresie swojego życia. Udostępnienie młodzieży przyjęcia sakramentu bierzmowania w tym

wieku nie napotyka na poważniejsze trudności w mniejszych diecezjach, gdzie — jak to ma miejsce np. w diecezji gdańskiej — biskup może co roku sprawować posługę tego sakramentu w każdej parafii.³ Trudności takie wystąpią natomiast w większych diecezjach o gęstej sieci parafialnej, w których biskupi nie są w stanie rokrocznie bierzmować w poszczególnych parafiach. Rozwiązanie tego problemu można jednak znaleźć w oparciu o przepisy prawne aktualnie obowiązujące w Kościele.

Dekret Soboru Watykańskiego II *Christus Dominus* o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, chcąc ułatwić pasterski zarząd diecezji, postanowił wprowadzić nowy urząd wikariusza biskupiego nie tylko dla „określonej części diecezji” czy „wiernych określonego obrządku”, ale nawet „odnośnie do pewnego rodzaju spraw”.⁴ Bliższe określenie urzędu wikariusza biskupiego przynosi Motu Proprio *Ecclesiae Sanctae* papieża Pawła VI z 6 sierpnia 1966 r., które zawiera przepisy wykonawcze do wspomnianego dekretu soborowego.⁵ Takim wikariuszem biskupim może być biskup pomocniczy lub kapłan.⁶ Istnieje zatem możliwość podziału diecezji na kilka wikariatów, którymi z ramienia biskupa ordynariusza zawiadywaliby wikariusze biskupi obdarzeni sakrą biskupią, albo ustanowienia kilku wikariuszy biskupich — kapłanów, dla których biskup uzyskałby indult Stolicy Apostolskiej dla sprawowania wspomnianego sakramentu. Stolica Apostolska przyznawała tego rodzaju indulty, przewidziane zresztą w Kodeksie Prawa Kanonicznego,⁷ nie tylko w wyjątkowych wypadkach, np. w razie niemożliwości wykonywania przez biskupa rządów nad diecezją,⁸ ale również z powodu wystąpienia przeszkód utrudniających biskupowi skuteczną posługę udzielania sakramentu bierzmowania swoim wiernym.⁹ To ostatnie rozwiązanie jest w świetle obowiązujących przepisów prawa kanonicznego możliwe również bez potrzeby mianowania specjalnego wikariusza biskupiego, czyli po prostu drogą uzyskania indultu dla kapłanów wyznaczonych przez biskupa ordynariusza do pomocy w udzielaniu sakramentu bierzmowania.¹⁰ Tą właśnie drogą można najłatwiej zrealizować wysunięty postulat modyfikacji

³ Dwuletnie przygotowanie dzieci do sakramentu bierzmowania w diecezji gdańskiej. „W diecezji gdańskiej przygotowanie do sakramentu bierzmowania trwa dwa lata; przygotowanie bliższe obejmuje dzieci klasy VI. Ze względu na nieduży obszar diecezji udziela się tego sakramentu co roku w każdej parafii, przy czym każde dziecko ma swojego świadka do bierzmowania. Bezpośrednio przed bierzmowaniem poza normalnymi lekcjami religii dzieci uczęszczają co tydzień na lekcje przygotowawcze” (*Pismo ogólne Biura Prasowego Sekretariatu Episkopatu Polski*, n. 7, dnia 14—20 października 1968, 3).

⁴ N. 27 (SWD, 379).

⁵ AAS 58 (1966) 757—787.

⁶ Motu Proprio *Ecclesiae Sanctae*, n. 14 § 5 (ASS 58 (1966) 765—766).

⁷ Kan. 784 i 785 § 2.

⁸ Sytuacja taka miała miejsce m. in. podczas ostatniej wojny światowej w diecezji katowickiej, gdzie kilku kapłanów udzielało sakramentu bierzmowania w czasie wysiedlenia biskupów przez okupanta niemieckiego.

⁹ Rządcy kościelnych jednostek terytorialnych na terenach misyjnych mają prawo wyznaczyć jednego lub kilku nawet kapłanów do udzielania sakramentu bierzmowania w okolicach zbyt odległych od ich siedziby E. Eichmann — K. Mörsdorf, *Lehrbuch des Kirchenrechts auf Grund des Codex Iuris Canonici*, t. 2. Sachenrecht, München-Paderborn-Wien 1961¹⁰, 36, przyp. 2.

praktyki szafarstwa sakramentu bierzmowania. Sakramentu tego udzieliłoby wówczas desygnowani specjalnie w tym celu przez biskupa kapłani — najlepiej dziekani¹¹ — co roku w każdej parafii, położonej na wyznaczonym im terytorium kościelnym, młodzieży w wieku lat piętnastu, która zostałaby do przyjęcia tego sakramentu — o czym będzie jeszcze mowa — stopniowo przygotowana przez okres kilku lat w ramach katechezy parafialnej. Biskup zaś bierzmowałby w poszczególnych parafiach z okazji wizytacji pasterskiej, tj. przynajmniej raz na pięć lat.

Modyfikacja praktyki szafarstwa sakramentu bierzmowania sprawi, że sakrament ten stanie się rzeczywiście tym, czym w istocie swej ma być, tzn. dobrze przygotowanym i należycie przeżytym spotkaniem zbawczym młodego człowieka z Bogiem. Ustanie tym samym przyjmowanie tego sakramentu w nieodpowiednim okresie rozwoju osobowościowego i — co gorsze — często w warunkach mało sprzyjających godziwemu przyjęciu tego sakramentu, tj. w gromadach dochodzących do 500 i więcej osób. Taki zmodyfikowany system szafarstwa sakramentu bierzmowania będzie równocześnie nawiązaniem do pastarej praktyki Kościoła. Strzegąc bowiem substancjalnej struktury sakramentów, Kościół zawsze troszczył się o to, by stworzyć jak najlepsze warunki dla owocnego przyjmowania sakramentów, nie wahając się zmieniać norm prawnych regulujących udzielanie i korzystanie z nich.

Zmodyfikowanie praktyki udzielania sakramentów inicjacyjnych umożliwi wykorzystanie ich jako centralnych punktów programu katechizacji dzieci i młodzieży w wieku pedagogicznym. Dzięki temu zapobiegnie się nie tylko niebezpieczeństwu zbyt wielkiej komasacji przyjęcia po raz pierwszy różnych sakramentów. Zdarzają się bowiem wypadki, że na przestrzeni jednego do dwóch miesięcy następują po sobie pierwsza spowiedź i komunie św., a po nich od razu bierzmowanie z racji wizytacji biskupiej przypadającej w danej parafii. Żadne dziecko nie potrafi wchłonąć tak obfitego ładunku treściowego — odmiennego dla każdego sakramentu — a tym mniej przyswoić sobie go i należycie wykorzystać w życiu. Oparcie katechezy parafialnej na sakramentach inicjacyjnych pozwoli zatem na uniknięcie zasygnalizowanego niebezpieczeństwa, a równocześnie lepiej zabezpieczy harmonijny rozwój życia nadprzyrodzonego w człowieku. Rozwój ten przebiegałby wówczas paralelnie do rozwoju życia psychofizycznego i sprzyjałby integracji osobowościowej młodego chrześcijanina. Ponadto zbudowanie programu katechezy na bazie sakramentów inicjacyjnych pozwoli na bardziej owocne ich wykorzystanie jako skutecznych środków formacji życia chrześcijańskiego, czyli tego, czym sakramenty te z woli Chrystusa mają w istocie swej być. Wreszcie takie postawienie sprawy przywróci katechezie jej dawną życiodajną podstawę, tj. praktykowany w czasach wczesnochrześcijańskich

¹⁰ Biskupi południowo-amerykańscy mają na podstawie Instrukcji Kongregacji dla Sakramentów z 20. 5. 1934 r. prawo przekazania władzy udzielania sakramentu bierzmowania wybranym przez siebie kapłanom, m. in. dziekanom (AAS 27 (1935) 13). To samo uprawnienie przypominał dekret Kongregacji Biskupów z 6. 12. 1969 r. (AAS 62 (1970) 121).

¹¹ Por. tamże.

¹² Por. ks. M. Żurowski, *Wprowadzenie do teologii prawa kanonicznego*, Prawo Kanoniczne, 10 (1967) I, 21.

silny, wręcz organiczny związek z sakramentami inicjacyjnymi, a równocześnie zapewni jej dawną skuteczność w zakresie kształtowania życiowo-trwałych postaw religijno-moralnych wyznawców Chrystusa i owocującej „komunii” z Bogiem, społecznością Ludu Bożego i z otaczającym światem.

Katecheza, której oś stanowiłyby sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego, musiałaby — aby osiągnąć właściwe sobie, zarysowane uprzednio cele — przyjąć postać katechezy przed- i poinicjacyjnej. Z jednej strony bowiem zadaniem jej jako katechezy przedinicjacyjnej byłoby przygotowanie „katechumenów” do jak najbardziej personalistycznego spotkania z Bogiem poprzez spodziewany sakrament, a z drugiej strony miałaby jako katecheza poinicjacyjna zadanie zabezpieczenia i rozwinięcia owocności już przyjętego sakramentu, czyli wykorzystania jego zdolności formacyjnej dla życia i działania chrześcijańskiego. Skoncentrowanie jednak katechezy wokoło sakramentów inicjacyjnych domaga się jako logicznej konsekwencji przystosowania programu katechezy parafialnej — najważniejszego po dziś dzień i nie tracącego wciąż na aktualności odcinka współczesnej katechizacji kościelnej — do wymogów katechezy przed- i poinicjacyjnej.

III. PROGRAM KATECHEZY PARAFIALNEJ W ŚWIETLE ZASAD KATECHEZY PRZED- I POINICJACYJNEJ

Tradycyjny układ programu katechezy parafialnej dzielił tzw. „tematykę nauki religii” na wyodrębnione przedmioty. Podejście kerygmaticzne żąda — jak już zaznaczono — ujęcia całościowego obejmującego aspekt zbawczo-historyczny i dogmatyczny z aktualizacją liturgiczno-eklezyjologiczną i zbawczo-pedagogiczną. Jeżeli więc dotychczasowy układ programu był równoległy, cykliczny i sukcesywny, to nowy układ postulowany przez wymogi katechezy kerygmaticznej winien być syntetyczny, koncentryczny i synchronistyczny. To wszystko wymaga prze-myślenia na nowo tematyki i treści programu. Ponadto skoro program katechezy parafialnej ma być nie tylko przepojony duchem kerygmy, ale przyjąć również postać katechezy przed- i poinicjacyjnej, której wyznacznikami byłyby sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego, potrzeba szukania nowych rozwiązań staje się jeszcze bardziej aktualna. Jedną z możliwych dróg do osiągnięcia tego celu jest następujący ramowy program katechizacji dzieci i młodzieży w wieku pedagogicznym, tj. począwszy od wieku przedszkolnego aż do ukończenia szkoły średniej.

A. Szczebel przedszkolny

Katechizacja dzieci w wieku przedszkolnym rozwija świadomość dziecięstwa Bożego zaszczipionego w sakramencie chrztu oraz przygotowuje do inicjacji eucharystycznej z końcem tego okresu. Celom tym może służyć dwuletni kurs przedszkolny w dotychczasowym ujęciu programowym: I kurs — „Moja modlitwa”; II kurs — „Mój kościół parafialny”. Katechezy bowiem osnute wokoło tej tematyki umożliwią dziec-

ku spotkanie z Bogiem w modlitwie osobistej i wspólnej oraz w domu Bożym za pośrednictwem nabożeństw, głównie liturgii eucharystycznej, najpierw we mszy św. a w końcu również w Komunii św.

B. Szczebel szkoły podstawowej

W tym okresie katechizacja powinna rozwijać w dziecku życie chrześcijańskie, tzn. doprowadzić przez stały rozwój życia eucharystycznego do coraz doskonalszego urzeczywistnienia zadań życiowych przyjętych w sakramencie chrztu. Dlatego ma ona z jednej strony zabezpieczać owocność już przyjętych sakramentów, a z drugiej przygotować stopniowo do sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej, tj. do bierzmowania.

W I klasie katechizacja w oparciu o całoroczne hasło programu: „*Jezus ofiaruje się z nami*” pobudza dzieci w kierunku realizowania kapłaństwa wspólnego, które stało się ich udziałem we chrzcie, do składania siebie w ofierze wspólnie z Chrystusem we mszy św. Bogu Ojcu oraz do wykonania tej ofiary w życiu. Innymi słowy wdraża je ona w chrześcijańską umiejętność przejścia od „mszy ołtarzowej” do „mszy życia” i do traktowania życia jako dalszego „odprawiania mszy św.”. Ideę tę należy realizować głównie w oparciu o historię biblijną Starego Testamentu, poczynając od stworzenia świata aż do zawarcia przymierza na Synaju, gdzie stale podkreśla się wspólne wszystkim kapłaństwo w składaniu ofiary ołtarzowej oraz potrzebę realizacji tej ofiary w życiu.

W II klasie katechizacja przygotowuje dzieci do sakramentu pokuty pod ogólnym hasłem tematycznym: „*Jezus przebacza nam*”. Punktem oparcia dla katechezy są dzieje Ludu Bożego Starego Testamentu od zawarcia przymierza na Synaju poczynając, w aspekcie globalnym i jednostkowym jako wyraz wzlotów i upadków w służbie Bożej, jako znak nawoływań Bożych, pokuty i miłosierdzia Bożego — łącznie z zapowiedziami mesjańskimi, szczególnie z ideą pokuty zastępczej. Kontekst Starego Testamentu, który uczy, że nawet człowiek sprawiedliwy upada, uwypukla konieczność nawrócenia, zmiany postępowania oraz pokuty i prowadzi do przekonania, że chcąc należeć rzeczywiście i w pełni do Ludu Bożego, trzeba coraz bardziej oczyszczać się i przemieniać wewnętrznie. W ten sposób sakrament pokuty będzie tym, czym jest w swojej istocie, tj. sakramentem nawrócenia i pojednania z Bogiem i Kościołem¹³ oraz będzie stał na usługach zbawczego spotkania z Chrystusem w eucharystii w wieku, w którym zagrożenie życia Bożego w duszy dziecka jest już możliwe. Z tego też ostatniego względu należałoby odłączyć inicjację eucharystyczną przypadającą na wiek przedszkolny od przygotowania do sakramentu pokuty, ponieważ w tym wieku rolę czynnika oczyszczającego z dziecięcych grzechów i win może spełniać eucharystia.¹⁴

W III i IV klasie katechizacja zapoznaje dzieci bliżej z osobą Je-

¹³ Por. Konstytucja dogmatyczna o Kościele „*Lumen gentium*”, n. 11 (SWD, 165).

¹⁴ Z opracowań na temat oddzielenia sakramentu pokuty od inicjacji eucharystycznej por. dla przykładu L. Bertsch, SJ, *Der rechte Zeitpunkt der Erstbeichte*. W: O. Betz, *Beichte im Zwielicht*. München 1965. 50—51.

zusa Chrystusa. Hasło programowe dla obydwóch klas wyraża się w zdaniu: „*Towarzyszymy Jezusowi w Palestynie*”. Katechezy osnute na tle życia, działalności i świętości Jezusa i ukazujące Go jako „naszego nauczyciela, pasterza i kapłana” pobudzają do coraz większej wdzięczności, miłości i zaangażowania się po stronie Jezusa. Na tej podstawie jest możliwe coraz skuteczniejsze korzystanie przez dzieci z owoców dzieła Chrystusowego, szczególnie z eucharystii i sakramentu pokuty, a tym samym prowadzenie przez nie coraz doskonalszego życia chrześcijańskiego osobistego i zespołowego.

Zadaniem katechizacji w V, VI i VII klasie jest uwypuklenie i zaktywizowanie zbawczej roli Chrystusa, któremu „towarzyszyliśmy w Palestynie”, w życiu młodego chrześcijanina. Stąd całokształt programu wszystkich trzech klas można wyrazić w hasle: „*Jezus towarzyszy nam*”. Uwzględniając roczne rozplanowanie materiału katechizacyjnego, poszczególne klasy posiadają następującą tematykę centralną:

V klasa: „*Jezus naszą prawdą*” — Skład Apostolski jako spotkanie z Bogiem — powołujące;

VI klasa: „*Jezus naszym życiem*” sakramenty św. jako spotkanie z Bogiem uświęcające i wzmacniające;

VII klasa: „*Jezus naszą drogą*” — przykazania jako spotkanie z Bogiem uszlachetniające i zasługujące.

Z tematyki programu dla klas V—VII wynika, że służy ona nadal systematycznemu rozwojowi inicjacji chrzestnej i eucharystycznej, a równocześnie stanowi dalsze przygotowanie do bierzmowania jako do sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej.

Program katechizacji w VIII klasie służy w całości bezpośredniemu przygotowaniu młodzieży do sakramentu bierzmowania, czyli jest katechezą dla bierzmowców. Najważniejszym celem tej katechezy jest doprowadzenie „katechumenów” do przeżycia sakramentu bierzmowania jako spotkania z Bogiem „dopełniającego”. Dlatego jej myślą przewodnią jest hasło programowe: „*Jezus dawcą Ducha Świętego*”, a punktem wyjścia i bazą są Dzieje Apostolskie i Listy Apostolskie, ponieważ mówią one o dojrzałości w Chrystusie, wynikającej z działania Ducha Świętego.

C. Szczegółowy program katechizacji dla szkół średnich

Program katechizacji w szkole średniej winien spełniać rolę wszechstronnej katechizacji poinicjacyjnej odnośnie do uzyskanej w sakramencie bierzmowania załączkowej dojrzałości chrześcijańskiej. Zadaniem katechezy jest doprowadzić do tego, aby młody katolik stał się stopniowo dojrzałym w życiu i działaniu chrześcijaninem, tzn. umiał być „świadkiem Chrystusa” i spełniać swoje zadanie apostolskie w otaczającym go świecie jako członek Ludu Bożego¹⁵. Toteż aspekt eklezjologiczny winien wyjść w katechezie na pierwszy plan, gdyż Chrystus właśnie w Ludzie Bożym i przezeń dalej działa i zbawia. Z tego względu dla poszczególnych klas szkoły średniej proponuje się następujące określenia programowe:

¹⁵ Por. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele*, n. 38 (SWD, 215).

IX klasa: „*Lud Boży zdobywa świat dla Boga*” — historia Kościoła;

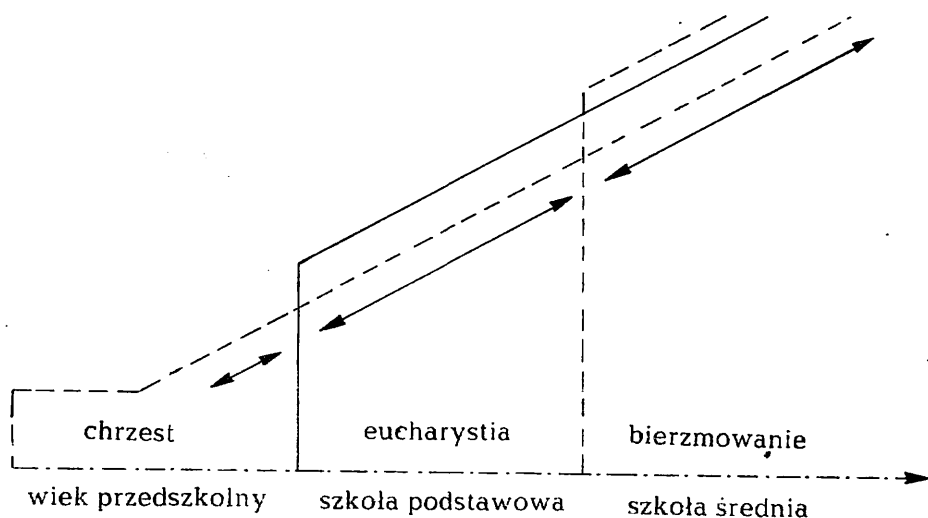
X klasa: „*Lud Boży wierzy Bogu*” — dogmatyka;

XI klasa: „*Lud Boży żyje Bogiem*” — sakramentologia;

XII klasa: „*Lud Boży żyje po Bożemu*” — etyka.

Katechizacja młodzieży zasadniczych szkół zawodowych oraz młodzieży pozaszkolnej mogłaby realizować program szkoły średniej z uwzględnieniem modyfikacji wynikających z odmiennych postaw intelektualnych. W każdym bądź razie katecheza po bierzmowaniu winna stale kłaść nacisk na pogłębienie *opus operantis* aby *opus operatum* nie tylko bierzmowania, ale i pozostałych sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego stało się jak najbardziej owocne.

Całość projektu programu katechezy parafialnej można przedstawić w postaci następującego wykresu:

Wykres ilustruje zasadniczą tezę przedstawionego projektu:

katecheza na wszystkich szczeblach nauczania jest zawsze katechezą poinicjacyjną w stosunku do sakramentów uprzednio przyjętych i katechezą przedinicjacyjną w stosunku do sakramentów spodziewanych.

W oparciu o tę zasadniczą tezę należy realizować nakreślony uprzednio program katechezy parafialnej, który dla uzyskania lepszego poglądu całościowego podaje się jeszcze raz w postaci zestawienia haseł programowych dla każdego poszczególnego roku katechizacji:

		(chrzest)
wiek przedszkolny:	I kurs	— „Moja modlitwa”
	II kurs	— „Mój kościół parafialny”
		(Eucharystia)
szkoła podstawowa:	I klasa	— „Jezus ofiaruje się z nami”
	II klasa	— „Jezus przebacza nam”
	III klasa	— „Towarzyszymy Jezusowi
	IV klasa	— w Palestynie”
	V klasa	— „Jezus naszą prawdą”
	VI klasa	— „Jezus naszym życiem”
	VII klasa	— „Jezus naszą drogą”
	VIII klasa	— „Jezus dawcą Ducha Świętego”
		(bierzmowanie)
szkoła średnia:	IX klasa	— „Lud Boży zdobywa świat dla Boga”
	X klasa	— „Lud Boży wierzy Bogu”
	XI klasa	— „Lud Boży żyje Bogiem”
	XII klasa	— „Lud Boży żyje po Bożemu”

IV. KORZYŚCI PROGRAMU KATECHEZY PARAFIALNEJ OPARTEGO O SAKRAMENTY WTAJEMNICZENIA CHRZEŚCJAŃSKIEGO

Według Deklaracji Soboru Watykańskiego II *Gravissimum educationis* o wychowaniu chrześcijańskim zadaniem Kościoła jest obowiązek wskazywania „wszystkim ludziom drogi zbawienia”¹⁶. W obrębie samej społeczności wiernych Kościoł wypełnia to posłannictwo przez udzielanie swym członkom „życia Chrystusowego i wspomaganie ich ustawiczną opieką, aby mogli osiągnąć pełnię tego życia”¹⁷. W udostępnieniu zaś prawdy zbawczej całej rodzinie ludzkiej i w doprowadzeniu człowieka ochrzczonego do pełni życia chrześcijańskiego Kościół posługuje się środkami właściwymi mu, wśród których pierwszorzędne miejsce zajmuje katecheza, rozumiana nie jako nauka religii, lecz jako środek przekazu prawdy zbawczej zmierzający do ukształtowania życia ludzkiego w myśl zasad Chrystusowych.¹⁸ Celem bowiem katechezy nie jest na pierwszym miejscu przekazywanie wiedzy, ale „wprowadzenie” człowieka „w tajemnicę zbawienia”¹⁹. Ten istotny cel ma być osiągnięty „stopniowo”²⁰, tj. stopniowo do „pojętności i wieku słuchaczy”²¹.

Przedstawiony w niniejszym artykule program katechezy parafialnej sprzyja realizacji istotnego celu katechezy ujętej w kategoriach soboro-

¹⁶ N. 3 (SWD, 491).

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Por. Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim, n. 3—4 (SWD, 491 i 493); ks. J. Tarnowski, Wprowadzenie do deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim. W: SWD, 477.

¹⁹ Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim, n. 2 (SWD, 489). Por. ks. Tarnowski, dz. cyt., 477.

²⁰ Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim, n. 2 (SWD, 489).

²¹ Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, n. 14 (SWD, 365).

wych. Zapewnia on bowiem w oparciu o właściwe wykorzystanie sakramentów inicjacji chrześcijańskiej stopniowe i harmonijne wprowadzenie w tajemnicę zbawienia, idące drogą wytkniętą w zarysie przez *Deklarację o wychowaniu chrześcijańskim*: „...katechizacja oświeca i wzmacnia wiarę, karmi życie według ducha Chrystusowego, doprowadza do świadomego i czynnego uczestniczenia w misterium liturgicznym i pobudza do działalności apostolskiej”.²² Dzięki temu program ten sprawi, że katecheza przestanie być „nauką religii” lub — co jest jeszcze gorsze w skutkach — „nauką o religii”, czyli innymi słowy zatraci swój tradycyjny charakter przekazu wiedzy religijnej, a nabierze bardziej cech przekazu zbawczego, prowadzącego do nawiązania kontaktu z rzeczywistością zbawczą, tj. z Bogiem. Proponowany program zapewni ponadto dorastającemu katolikowi w miarę jego rozwoju psychofizycznego coraz pełniejsze wprowadzenie w bogactwo wartości życia chrześcijańskiego, pozwalając mu przyswoić sobie rytm tego życia i coraz pełniejszy udział w nim.

Wymienione walory przedstawionego programu katechezy parafialnej sprawiają, że stanie się ona organiczną częścią całokształtu działalności pasterskiej Kościoła, która zmierza do realizacji właściwego mu zadania, tj. do przygotowania swoich członków do spotkania z Bogiem we wieczności przez umożliwienie im zbawczego kontaktu z Nim w doczesności. W ten sposób program ten, będąc z istoty swojej i w konkretnych swych przejawach kerygmatyczny, przyczyni się również do nadania całej doczesności życia chrześcijańskiego charakteru eschatologicznego i dopomoże Kościołowi pielgrzymującemu spełnić swoje powołanie.²³ Poza tym może on stać się jednym ze skutecznych narzędzi prawdziwie pojętej odnowy Kościoła,²⁴ ponieważ służy poszukiwaniu dróg wiodących do rozwiązania egzystencji chrześcijańskiej w szybko zmieniających się warunkach życia współczesnego świata.

²² *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim*, n. 4 (SWD, 491 i 493).

²³ *Konstytucja dogmatyczna o Kościele*. Rozdział VII. Eschatologiczny charakter Kościoła pielgrzymującego i jego związek z Kościołem w niebie (SWD, 233—241).

²⁴ Dekret o ekumenizmie „Unitatis redintegratio”, n. 6 (SWD, 321).

ESSAI D'ADAPTATION DE LA CATÉCHÈSE PAROISSIALE AUX EXIGENCES DE LA CATÉCHÈSE POSTCONCILIAIRE.

Résumé

Le renouveau de la catéchèse dans un esprit kerygmatique exige une refonte du matériel catéchétique, obligatoire jusqu'à présent, c.a.d. un regroupement de son contenu autour de certains points de repère qui constitueraient en quelque sorte les jalons du programme. Ces points de repère pourraient être fournis par les „sacrements de l'initiation chrétienne”.

En faveur de cette conception, nous invoquons les raisons suivantes: 1. L'analyse de la catéchèse de l'antiquité chrétienne montre que celle-ci avait pour but principal de préparer à la réception des sacrements de l'initiation, qui étaient à la base de la vie chrétienne, et par conséquent constituaient les points de commande du programme catéchétique.

2. Un parallèle entre la vie naturelle et la vie surnaturelle demande que le baptême, l'eucharistie et la confirmation soient les points de commande du programme catéchétique. Ces sacrements, en effet, peuvent assurer un développement harmonieux de la vie surnaturelle.

Ces remarques nous font affirmer que la catéchèse devrait avoir un caractère de préinitiation envers le sacrement à recevoir, et en même temps un caractère de postinitiation envers le sacrement déjà reçu. Le programme catéchétique serait alors conçu de la manière suivante:

- A. Pour les enfants ne fréquentent pas encore l'école, la cathéchèse devrait comporter un cours de deux ans, basé sur deux cycles: „Ma prière” et „Mon Église paroissiale”. Ce cours aurait pour but de préparer à la Première Communion à l'âge préscolaire. Il aurait un rôle de postinitiation par rapport au sacrement de baptême et de préinitiation par rapport à l'Eucharistie.
- B. Pendant le cours élémentaire, la catéchèse aurait pour but: en première classe, d'épanouir la vie eucharistique par la participation à la messe suivant le thème: „Jésus s'offre avec nous”; en deuxième classe, de préparer à la première confession suivant le thème: „Jésus nous pardonne”; en troisième et quatrième classes, de faire connaître à l'enfant la personne du Christ dans un cycle de deux années: „Nous accompagnons Jésus en Palestine”; en cinquième, sixième, et septième classes, de souligner le rôle salvifique du Christ dans la vie du jeune chrétien, selon le thème: „Jésus nous accompagne” en tant que „Vérité” (Symbole des Apôtres), en tant que Vie (Sacrements) et en tant que Voie (Commandements). Le thème de la huitième classe: „Jésus nous donne le Saint-Esprit”, serait une préparation directe à la confirmation. La catéchèse du cours élémentaire aurait ainsi un rôle de postinitiation envers l'Eucharistie, et de préinitiation envers la Confirmation.
- C. Pendant le cours moyen, le programme catéchétique jouerait un rôle de postinitiation par rapport au sacrement de la confirmation. Elle menerait à son plein épanouissement la maturité chrétienne reçue en gage à la confirmation. Le programme comporterait un cycle thématique de quatre années pour les classes de IX à XI.
 1. Histoire de l'Église — „Le peuple de Dieu conquiert le monde à Dieu”.
 2. Dogme — „Le peuple de Dieu croit en Dieu”.
 3. Sacrementologie — „Le peuple de Dieu vit de Dieu”.
 4. Morale — „Le peuple de Dieu vit la volonté de Dieu”.

Tout le programme du cours moyen aboutirait à la préparation du jeune chrétien à sa mission apostolique de „témoin du Christ” dans le monde où il vit.

Le programme catéchétique que nous venons d'esquisser selon la déclaration de Vatican II sur l'éducation chrétienne, est un essai de transposition et de refonte de la catéchèse, comprise jusqu'à nos jours comme une „instruction religieuse”, en „mandat de salut” qui serait apte à faire entrer le jeune chrétien, progressivement et harmonieusement, dans le mystère du salut, à le mener à une rencontre salvifique de Dieu, et à le préparer à une vie chrétienne d'apostolat.